

KISTELEPÜLÉSI ISKOLÁK A LÉTHATÁRON

A jelenlegi, megosztott felelősségű oktatásirányítási rendszerben a felelősség nagyobb része az önkormányzatokat terheli, így a konfliktusok is az önkormányzatok körül alakulnak ki. Mindezen terhek és potenciális konfliktusok azonban nem egyenletesen oszlanak meg a mintegy 3133 önkormányzat esetében. A kisebb településeken, aprófalvas térségekben a problémák felerősödve jelennek meg, kezelhetőségük ugyanakkor anyagi, szakmai, vagy politikai okoknál fogva nehezebb, mint a nagyobb települések esetében.

Az 1991. évi önkormányzati törvény (1991: XX. tv. 96. § 1. és 2. pont) alapján „a községi, a városi, megyei jogú városi és a főváros kerületi önkormányzat köteles gondoskodni az óvodai, valamint az alapfokú iskolai és diákotthoni ellátásról, ill. a nemzetiségi és etnikai kisebbségi óvodai, alapfokú iskolai és diákotthoni ellátást is köteles biztosítani.” A törvény lehetővé teszi, hogy az önkormányzatok feladatellátási kötelezettségeiknek többféle módon tegyenek eleget: „A helyi önkormányzat feladatait a meglévő intézményeinek fenntartásával, társulásban való részvétellel vagy más megállapodás alapján teljesíti.”

A törvény feladatellátásról és nem intézménylétesítésről rendelkezik; rábízva az önkormányzatra annak eldöntését, hogy kötelező feladatát milyen módon és formában látja el. Az önkormányzat úgy is teljesítheti kötelező feladatait, hogy megállapodik egy másik önkormányzattal. A községi, városi, stb. önkormányzat, amelyik nem tart fenn intézményt, megállapodásban kell, hogy rendezze az intézményfenntartó önkormányzattal azokat a kötelezettségeit, amelyek biztosítják az „igénybe vett” intézmény zavartalan működését, szükség szerinti fejlesztését. A megállapodás létrejöttét, s a bejáró tanulók utáni önkormányzati támogatás fizetését már nem írja elő semmiféle rendelkezés.

Kísérlet az együttműködésre

Pápakovácsi 615 fős település Pápa mellett, a Balaton-Devecseri főközlekedési út mentén. A közelében fekvő falvak még kisebbek: Ganna lakossága 370, Kupé 478, Döbröntéé 269 fő az 1993-as adatok szerint. Döbrönte és Ganna nemzetiségi községek: lakosságuk nagy része német származású. A falvak felnőtt lakosságának nagyobb része Pápai üzemekbe jár vagy járt dolgozni, az utóbbi években a munkanélküliség számottevő.

1990 előtt a négy község közös tanácsot, közös tsz-t, valamint körzeti általános iskolát működtetett Pápakovácsin. 1969-től volt a felső tagozat körzetestve, 1974-től az alsó és a felső tagozat egyaránt. Ma mindegyik községben önálló önkormányzat van. A pápakovácsi polgármester egy nyugdíjas, egyedülálló tanítónő, aki korábban évtizedeken át állt az iskola alkalmazásában. Ganna és Döbrönte polgármesterei felállásban látják el feladatukat, főállásban egy munkahelyen dolgoznak.

1990 után az önállósult települések két körjegyzőségbe szerveződtek, az oktatási és az egészségügyi ellátás biztosítására, az intézmények közös működtetése érdekében társulást hoztak létre. A négy község egyike sem tudna kis lélekszámából adódóan külön óvodát és iskolát fenntartani: a gyereklétszám 1985 óta mind a négy településen csökkenőben van. Óvoda három településen működik, a közös iskola Pápakovácsin, ami német nemzetiségi iskola is egyben, nemzetiségi tanulói a szomszéd községekből járnak át, Pápakovácsin kis számban élnek nemzetiségi származású tanulók, de a község nem nemzetiségi.

Az együttműködési megállapodást 1991 márciusában kötötte meg a négy település képviselőtestülete. A Pápakovácsi Általános Iskola közös fenntartására a megállapodás intézményirányító társulást hozott létre, amelynek soros elnökei a polgármesterek, egymást évente váltva. A megállapodás kiterjedt az iskola gazdálkodására, az épületvagyon tulajdoni meg-

osztására, a teherviselés megosztására, az iskola irányítására és a döntéshozatalra. A megállapodás szerint az iskolaépület a pápakovácsi önkormányzat tulajdona, a tornaterem pedig a társulásban résztvevő községé. Az intézmény működési, üzemeltetési költségeihez az önkormányzatok a tanulólétszám arányában járulnak hozzá. Az iskola igazgatóját a képviselő-testületek együttes ülése nevezi ki, az egyéb munkáltatói jogokat a polgármesterek közösen gyakorolják, amit a soros elnök koordinál. Az együttes ülések összehívásáról szintén a soros elnök gondoskodik. A társulás hagyja jóvá az intézmény költségvetését, kikötve, hogy az adott évre jóváhagyott előirányzatot az intézmény nem lépheti túl. A fejlesztési, felújítási terheket közösen, a gyereklétszám arányában vállalják, előirányzatait az éves költségvetés jóváhagyásakor határozzák meg. A döntéshozatalban minden község vétőjogot kapott. A megállapodást határozatlan időre kötötték, felmondani, módosítani csak szeptember 1-jei hatállyal lehet, az előző évi december 31-ig bejelentett szándék alapján. A megállapodást a négy község polgármestere írta alá.

A megállapodásról való megegyezés az elmondások szerint nem volt nehéz, az újonnan átadott tornaterem és a frissen felújított iskola fenntartása nem ígért hosszabb távon nagyobb terheket (1989-ben adták át a tornatermet, többcélú épületként, az iskola részleges felújítása – festés, nyílászárók cseréje – 1990-ben fejeződött be).

A megállapodás, s ezzel az önkormányzatok jó viszonya az oktatásfinanszírozás romlásával rendült meg. A normatív oktatásfinanszírozás bevezetését követő egy-két évben még nem volt semmi probléma, a normatív támogatás messze meghaladta az önkormányzati hozzájárulás összegét, amely nem emelkedett. A konfliktus a harmadik évben robbant ki, amikor emelkedett bár a normatíva, de számottevően meg kellett emelni az egy tanuló után járó önkormányzati támogatást is. Ezt a megállapodásban résztvevő községek közül kettő már nem akarta vállalni, s más megoldást keresett.

A két polgármester felkereste a legközelebb eső pápai városzéli iskolát azzal a kéréssel, hogy fogadják be tanulóikat. A megkeresett iskolánál nem jártak sikerrel, az iskolában nagy volt a zsúfoltság, s az önkormányzat sem járult hozzá. Pápan egyébként is kevés bejáró van, az önkormányzat csak a két testnevelés tagozatos általános iskola esetében támogatta a bejárók fogadását. Ezt követően jutottak el a polgármesterek a pápai katolikus általános iskolához, amely önkormányzati támogatás nélkül is vállalta a gyerekeket.

Az iskolaigazgató és a két polgármester a szóbeli megállapodást követően igyekeztek a szülőket meggyőzni a pápai katolikus iskola előnyeiről. A meggyőzés nem ment nehezen: a két község német nemzetiségű lakossága egyúttal mélyen vallásos is. A pápakovácsi iskolában a rendszerváltást megelőzően is volt hittanoktatás, a hittanosok aránya 42% volt. A hittant a gannai pap oktatta, ill. oktatja a pápakovácsi iskolában a pápakovácsi és a dóbrönteai gyerekeknek, a gannaiaknak pedig maga rendezett be egy termet erre a célra Gannán a templomban a pápakovácsi iskola segítségével. Mivel a vallásoktatás biztosított volt a pápakovácsi iskolában is, a szülők esetében a pápai iskola melletti döntés valószínűleg nem az iskola katolikus voltának köszönhető.

A szülők döntését több oldalról, többféle eszközzel is igyekeztek befolyásolni az érdekeltek. A katolikus iskola igazgatónöje a szülők számára tartott értekezleten elmondta, hogy iskolájuk nem igényel többlettámogatást a település önkormányzatától, mivel az iskola kijön a normatív támogatásból is. A nemzetiségi képviselő azt állította, hogy a tanulók után járó nemzetiségi fejkvóta sem vész el, mert a tanulók „viszik magukkal” az új iskolába. Az önkormányzatok a beiskolázási segély megállapításánál 3000 Ft-ot juttattak azoknak a családoknak, akik Pápara iratták a gyerekeiket, és csak 2000 Ft-ot a többieknek, elismerve a bejárás többletköltségeit. Ezen felül fizetik a gyerekek buszbérletét is (Pápa 8 km-rel van messzebb), s van néhány egyéb feltevés is a döntést befolyásoló eszközökről.

Az új helyzetben a pápakovácsi iskola igazgatónője igyekezett minden tőle telhetőt megtenni a tanulóknak s így az iskola nemzetiségi iskolaként való megtartása érdekében. Elment a minisztérium Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Főosztályáig is szövetségeseket keresve, ő azonban kevesebb eszközzel bírt, és így kevesebb sikerrel járt, mint ellenfelei. A nemzetiségi nyelvoktatás mint különbség a két iskola között nem volt eléggé súlyos érv. A végeredmény az lett, hogy a pápakovácsi iskolában szeptember 1-jén még nem tudták, hány tanulójuk lesz és szembe kellett nézniük azzal, hogy a szülők többsége a pápai iskola mellett döntött. Néhányan azonban maradtak, akik ma is a szomszédos Pápakovácsra járatják gyerekeiket.

Az együttműködési megállapodás így nem borult fel. A gannai és a döbrönteai önkormányzat ugyan ki akart lépni az egyezségből, de ezt a megállapodásban szereplő feltétel miatt (ami szerint december végéig kell közölni a szándékot) nem tudták azonmód megtenni. Így végül nem mondták fel a megállapodást, csak elvitték a gyerekek többségét. A Pápakovácsin maradt néhány tanuló után pedig könnyen kifizetik az önkormányzati hozzájárulást.

A pápakovácsi iskola a helyzet romlására áthidaló megoldást keresett. Elkezdett abban az irányban gondolkodni, hogy hogyan lehet gyereket „szerezni”. A gazdasszonyképzés beindítása tűnt mentő ötletnek, mert a szakiskolai támogatás több, mint az általános iskolai.

Az igazgatónő elment a megyébe, végignézte a már működő gazdasszonyképző és háziasszonyképző iskolákat, elkérte a tanterveket. Tapasztalatait előadta az önkormányzat együttes ülésén és kérte, járuljanak hozzá, hogy ilyen osztályt indíthasson az iskola. A testület hozzá is járult azzal a kikötéssel, hogy az önkormányzat számára ez nem jelenthet többletkiadást. Az igazgatónő ezek után elment Budapestre háziasszonyképző tantervet szerezni: megjárta a minisztériumot, az NSZI-t, felvette a kapcsolatot a megyei munkügyi központtal, és leadott egy pályázatot a Foglalkoztatási Alaphoz. Kaptak is egymillió Ft-ot némi szerencsével. Ebből az összegből meg tudták venni a berendezéseket és elvégezték a szaktantermekhez a szükséges átalakításokat. Sikertől kialakítaniuk egy 10 munkahelyes tankonyhát, egy 12 varrógépes varrodát és 12 írógéppel egy géptermet. Az engedély az önkormányzattól úgy szólt, hogy 16 főnél alacsonyabb létszámmal nem indulhatnak.

Az 1992/1993-as tanévben induló, megyei beiskolázású szakiskolai képzésbe az első évben 24 gyereket iskoláztak be. A tavalyi évben végül 25 tanuló végzett, közülük 11 továbbtanult szakmunkásképző intézetben, 10 elhelyezkedett varrónőként, dajkaként, ill. konyhalánynak, 4 maradt állás nélkül. A második évben 52 gyereket vettek fel, így a tavalyi évben összesen már 76 gyerek járt a háziasszonyképzésre. Az iskola számára ez komoly anyagi támogatást jelentett, mivel a szakiskolai fejkvóta összege 62.500 Ft, szemben az általános iskolai támogatás jóval szerényebb (41.000 Ft-os) összegével.

Az iskola így kb. másfélmillió Ft-ot tudott a szakiskolai támogatásból a dologi kiadásokhoz hozzátenni, ill. ennyivel tudta az általános iskolás gyerekek költségeit csökkenteni. Így egy általános iskolai tanuló az iskola számításai szerint 87.000 Ft-ba került, a szakiskolai osztályok nélkül az egy tanulóra jutó költség 120–130.000 Ft körül lett volna.

A sikeres vállalkozásnak bizonyuló szakiskolai képzés ezen felül is kecsegtetett némi bevétel-növekedéssel, amit a pápakovácsi önkormányzat igyekezett gyorsan kiaknázni. Arra utasították az általános iskola igazgatónőjét, hogy írjon levelet minden olyan önkormányzatnak, ahonnan szakiskolás jár az iskolába, hogy 15.000 Ft-tal járuljanak hozzá a tanulók oktatási költségeihez, ill. kössenek erről együttműködési megállapodást. Az iskola ugyan igyekezett kibújni e feladat alól, mondván, hogy erről megállapodásról az önkormányzatoknak kell megegyezniük, de mégis ráruházták a feladatot. Végül is az igazgató a szülőknek írta a levelet, az együttműködési megállapodás tervezetét mellékelve. A levélben azzal a kéréssel fordult a szülőkhöz, hogy továbbítsák a kérelmet és a tervezetet településük önkormányzata felé, s kérjék, hogy amennyiben tehetik, járuljanak hozzá a tanulók oktatási költségeihez.

A megkeresésre kétféle „válasz” érkezett: 4 helyről kapott az önkormányzat hozzájárulást (az iskola ebből természetesen nem részesedett), 4 gyereket pedig azonnal elvitték az iskolából, de a következő tanévben a többiek is megfogyatkoztak abból a megfontolásból, hogy idén még csak kérik, de jövőre talán már kötelezővé is teszik a hozzájárulást. Az ajkai önkormányzat pl. utasításba adta, hogy helyben kell felvenni az ajkai gyereket. A pápakovácsi iskolában az idei tanévre mindössze 31 szakiskolás gyerek maradt. Az iskola költségvetése pedig 475.000 Ft-tal csökkent.

A pápakovácsi általános iskola „kálváriája” igen tanulságos. Az, hogy elvitték a szakiskolásoknak több mint a felét, nyilvánvalóan anyagi okokra vezethető vissza. Az, hogy az általános iskolásoknak is elvitték az egynegyedét, értelmezhető lenne úgy is, hogy megnövekedett az egyházi oktatás iránt az igény a nemzetiségi oktatással szemben. De mivel a pápakovácsi iskolában is van lehetőség vallásoktatásra, és a katolikus iskola is oktatja a német nyelvet (igaz, csak idegen nyelvként, nem első osztálytól és nem emelt óraszámban), ráadásul az iskolaváltoztatást nem a szülők, hanem az önkormányzat szorgalmazta, azt valószínűsíthető, hogy itt is az anyagi megfontolások domináltak.

Települési esélyegyenlőség

A kistelepülések önkormányzatainak és iskoláinak anyagi helyzete eleve kedvezőtlenebb, mint a nagyobbaké. Az elmúlt évek során azonban helyzetük romlása olyan mértékűvé vált, hogy sok esetben a működés- és az együttműködés határára kerülnek.

A kistelepülések önkormányzatainak anyagi helyzete kizárólag a költségvetési támogatás függvénye: bevételeik túlnyomórészt a normatív vagy eseti állami támogatásból állnak, valamint a társadalombiztosítási juttatásokból. Az önkormányzatok bevételeit elvben növelő, többi lehetséges forrás, a helyi bevételek és a jövedelemadó megosztott része a kistelepülések esetében vagy egyáltalán nincs, vagy elhanyagolható mértékű: ugyanis ezeken a településeken nincs komoly vállalkozási lehetőség, és nincs magas adót fizető lakosság. Az itt élők nagyobb része kiskeresetű ember, ha nem éppen munkanélküli. A helyzetet sok esetben nehezíti a meglévő források nem megfelelő hasznosítása is. Gannán pl. felróják az önkormányzatnak, hogy bicikliutat épített, mikor a faluban nincs gáz, s hogy kultúrházra gyűjt, mikor nincs a faluban kulturális esemény.

Az önkormányzatnak korlátozottak a lehetőségei és helyzetének nehezülésével, mivel bevételeit nem tudja növelni, kiadásait igyekszik visszafogni. Mivel a helyi költségek legnagyobb rétele az oktatás, az önkormányzatok az oktatási költségeket igyekeznek alacsonyan tartani, sőt, ha módjuk van rá, csökkenteni. Amikor a két kistelepülés, Ganna és Döbrönte önkormányzata úgy találta, hogy lehetősége van költségcsökkentésre, nem habozott azt kihasználni. Az iskolaváltás számottevő költségmegtakarítással jár számukra, ebből könnyedén kifizetik az új helyzetből adódó pluszköltségeket (buszbérlet, 1000 Ft-tal magasabb beiskolázási támogatás).

A pápakovácsi önkormányzat ugyancsak bevételeit igyekezett növelni a bejáró szakiskolások után járó önkormányzati hozzájárulás igényével, másfelől a költségek alacsonyan tartását is igyekezett megvalósítani. Mindkét törekvés szembeállítja az önkormányzatot az iskolával, és tartósítja közöttük az immár krónikussá vált rossz viszonyt. Ennek egyéb jelei is tapasztalhatók: az önkormányzat visszaesítette az F kategória többletköltségeinek kifizetését, (az ügy a Munkaügyi Bíróság elé került), felszólította az iskolát, hogy ne magas óradíjjú tanárokkal lássa el a helyettesítést, s az önkormányzati támogatással kapcsolatban határozatban szabta meg, hogy: „a fejkvótán felüli rész nem lehet több, mint az előző évi”.

A kistelepülés általános iskoláinak magas fajlagos költségei nagyobb részben a létszámokból, kisebbséget kedvezőtlen épületadottságaikból fakadnak. Alacsony tanulólétszám mellett nem lehet hatékonyan működtetni iskolát: Pápakovácsin a 153 fős tanulólétszám mellett az iskola 1992-ben 33 dolgozót foglalkoztatott, 18 pedagógust és 15 technikai dolgozót, azaz egy pedagógusra közel kilenc gyerek jutott. Ez a helyzet a szakiskolások nélkül valószínűsíthetően elbocsátásokhoz vezetne. Ha a helyzet nem változik, felmerül az osztályösszevonás, egyes pedagógusok elküldése, és innen az iskola félelmei szerint megállíthatatlanul vezet az út a szülők elpártolásához, az iskola megszűnéséhez, s végső soron a település leépüléséhez.

Az iskola a kistelepüléseken több funkciót is ellát: oktatási és művelődési intézmény egyben, ennek révén az iskola a faluban egyszerre „mindenkié”, sőt néha a társközségek számára is programokat szervez. Bár elvben az iskola önállóan gazdálkodó intézmény, valójában anyagilag teljesen kiszolgáltatott fenntartóinak.

Miután nincs más számottevő bevétele mint a normatív és az önkormányzat kiegészítése, léte ezek alakulásától függ. Saját bevétele mindössze az étkeztetésből van (ami nem nyereséges), és a téli időszakban a tornaterem kiadásából helyi sportkörök számára. Ez 100.000 Ft körüli összeget jelent. A kiadások ezzel szemben annál komolyabbak. A 17.780.000 Ft-os költségvetés 70%-a elmeget bérre, a bérmaradványt az önkormányzat határozata alapján másra nem használhatják fel, bérfejlesztésre, jutalmazásra nem is gondolhatnak. A dologi költségeket a korszerűtlen fűtés, a világítás, és a közműdíjak adják ki, karbantartásra, fejlesztésre, felújításra nem marad pénz: a meszelést is (konyha, WC) saját erőből oldották meg. Sokat ront az iskola helyzetén, hogy régi, sötét, vastag falú kastélyépületben működik, így dologi költségei is jóval magasabbak az átlagosnál. Tavaly a beiskolázási segély mellett még ingyen kaptak tankönyvet a gyerekek (1000 Ft körül van az egy főre jutó tankönyvek ára), idén már csak a beiskolázási segélyt kapták és abból fizették a tankönyvek árát.

Elvben a nemzetiségi oktatásban résztvevő tanulók után járó nemzetiségi fejkvóta könnyíthetne az oktatás helyzetén. A gyakorlatban ez az összeg (16.500 Ft/tanuló) nem jelenik meg elkülönülten az iskola költségvetésében. Mivel a nemzetiségi tanterv nem növeli az óratervet, a nemzetiségi oktatás nem is jelent számottevő plusz költséget. A nemzetiségi fejkvóta az iskola álláspontja szerint voltaképpen az önkormányzat kiadásait csökkenti. Az önkormányzat álláspontja ezzel szemben az, hogy a nemzetiségi fejkvóta elmeget a nyelvoktatásra, az önkormányzaton sokat nem segít.

Az iskola az erősen beszűkült mozgástérben is igyekszik a lehetőségeit kihasználni. A szakiskolai oktatás mellett a nemzetiségi oktatást is mindenáron fenn akarja tartani. Ez sem könnyű, mert pl. folyamatosan nyelvtanár gondokkal küzd. A ma még mindenütt krónikus nyelvtanárhiány a kistelepülések esetében szinte áthidalhatatlan akadály. Pápakovácsi nem remélheti szakos német nyelvtanár megnyerését, mikor a Pápai legrangosabb gimnáziumban is végzős diák tanítja az idegen nyelvet. A kistelepülések vonzerejét amúgy is csökkenti, hogy az alacsony fizetés mellett ezekben a községekben nincs lehetőség számottevő mellékkeresetre. Saját tanárai átképzése, mint másik lehetőség az iskola számára megengedhetetlen költségeket jelentene: a legközelebbi tanárképző főiskolán a kereten felül beiskoláztak képzésének a tandíj félévente 30–50.000 Ft. Forrásait pályázatok útján is bővíthetné az iskola, de egyre több pályázat igényel saját hozzájárulást, és erre általában nincs lehetőség. Ilyenformán már a nemzetiségi oktatás fennmaradása is inkább anyagi kérdés, mint a lakossági igényeké.

A nagyobb települések önkormányzatai és iskolái jóval nagyobb előnnyel indulnak a támogatásokért és a gyerekekért folyó „versenyben”. Gyakrabban tudnak „nagyvonalúak” lenni, és pl. a bejáró tanulók után járó önkormányzati támogatástól is eltekinteni. Pápán pl. az önkormányzat saját hozzájárulása a költségvetési támogatáshoz az óvodák esetében 50%, az általános iskolák esetében 30%, s a középiskolák esetében 10%. Az általános iskolai

tanulók költsége összességében átlagosan 66.800 Ft egy tanuló után (mint láttuk, Pápakovácson pl. évi 87.000 Ft volt). Ez jóval kevesebb, mint a kistelepülések oktatási ráfordításai, ami komoly helyzeti előnyt jelent a nagyobb települések iskolai számára. Hogy egy-egy közeli kistelepülés mégis versenyhelyzetet teremthet a városi iskolák számára, arra a pápakovácsi 9–10. osztály, a háziasszonyképző szakiskola a példa, ahova Pápáról 15 tanuló járt ki, miközben a két pápai, 9–10. osztály indítására engedélyt kapott középiskola beiskolázási gondokkal küzdött.

A legkedvezőbb anyagi helyzetben a történet szereplői közül kétségkívül a tanulókat önkormányzati támogatás nélkül is átvállalni képes katolikus általános iskola van. A 430 tanulóval működő katolikus iskola 22–32 fős osztályokkal működik, a tanulók közt számottevő (85 fő) a bejárók száma, ők többnyire a környező falvakban élő értelmiségiek gyerekei. A katolikus iskolával az önkormányzat nem kötött közoktatási megállapodást, a fenntartás fejkvótán túli összegét és a fejlesztést az egyház fedezi. A kedvező épületadottságokkal rendelkező, újonnan induló iskola iránti érdeklődést jelzi a háromszoros túljelentkezés. A kistelepülések költségeihez viszonyítva alacsonyabb fajlagos költségekkel működő iskolának (egy pedagógusra 12 tanuló jut) nincsenek anyagi gondjai. Az iskolaigazgató szerint az 1993/94-es év volt az első, amikor az iskola nem tudott kijönni a fejkvótából. Ebben az évben kényszerült először nagyobb mértékben támaszkodni az érsekség támogatására. A tavalyi évben az egy tanulóra jutó ráfordítás 76.000 Ft-ot tett ki (a felújítási és a működési költségekkel együtt). Ez a nyilvánosságra hozott összeg tovább növelte az iskola keresettségét a szülők körében. Az érsekség támogatása mellett számottevő a közelebről meg nem nevezett szülői segítség is. A bejáró tanulók után csak a tankönyvek, a buszbérlet és az étkezés költségeinek a térítését kéri az érintett önkormányzatoktól az iskola, ha ezt sem tudják vállalni minden tanuló után, úgy az iskola ezeket is kifizeti.

Összegzés

A kistelepülések esetében a feladatellátási nehézségek elvben jól kezelhetők lennének az önkormányzatok közötti helyi megállapodások keretén belül, a helyi beiskolázási problémákat megoldó jogi és pénzügyi megállapodásokkal. A valóság azonban több vonatkozásban is akadályt gördít ez elé az elvi lehetőség elé: az önkormányzatok újonnan visszakapott önállósága, s ezen keresztül az iskolához való ragaszkodás sok helyütt kizárja a társulás szándékát. Ahol valamilyen formában sor kerül egy-egy megállapodás megfogalmazására, ott mindig fennáll a veszélye annak, hogy a kezdeti tisztázatlanságokat a feltételek romlása könnyen konfliktusokká érlelheti. A feltételek általános romlása következtében pedig még ott is fennáll a konfliktus veszélye, ahol kezdettől tisztázott viszonyokat teremtettek.

A nehezedő anyagi körülmények nagy valószínűséggel szembéállítják egymással a kistelepüléseket, a kistelepüléseken belül az iskolát és az önkormányzatot, ill. a kistelepülések és a nagyobb települések iskoláit. Mindez éppen azt – az együttműködési készséget – ássa alá, amire a szabályozás építeni igyekszik.

Imre Anna